

Леля Донка бе една жертва в тази къща. Абсолютно всички грижи лежаха на нейния гръб. Оженена рано и разведена, тя бе поела всички тежести с любов към всички и с такава рядка беззаветност. Трудолюбива до висша степен, имаше в себе си заложби на художество. Тъчеше вълнени тъкани, които изпрати в Париж на изложението, не помня в коя година. То бяха пердета от бяла вълна, чудесен модел. Работеше и килими, също по нейна идея; комбинираше и български шевици, от които се получаваха необикновено красиви покривки, възглавници и пр. Плетеше също в български стил възглавници и коври от разноцветни вълни, които и днес са запазени. Винаги е била много грижлива към всички и отзивчива. Душа и сърце беше. До последните дни на живота си 82 г. бе на поста си. Хубава, спретната, винаги с бяла якичка, чиста, безупречна домакиня, прочута с хубавите си сладка от всички плодове. Ядосваше се дори ако някой направи по-хубаво сладко от нейните. . .

*

Чичо Иван Славейков много малко виждах. Той бе гимназиален учител по френски, впоследствие министър на просветата.

Голямо събитие бе за всички роднини неговата женитба за богата мома, дъщеря на мушиер от Болград. Сватбата стана при нея. Когато се върна с булката си, всички бяхме в треска за посрещането им.

Най-напред дойде големия багаж — разкошни мобили, рядкост за онова време. Всички отидохме на гарата. Пристигна една висока, елегантна жена доста студена — новата родственица. Жена на етикета. Мъчно можеше да се сближиш с нея. Чичо Иван, тъй безобиден, беше заставен да говори на жена си на „Вий“ — по руски маниер. Това всичко много ни учудваше, но няма как, трябваше. Той почина като министър и погребението му бе тържествено.

От чичо Пенчо Славейков нямам особени спомени, понеже повече не беше в къщи. Обичах да ходя в черква и той ми се надсмиваше. Тогава бях на около 15 години. Тури ме на коленете си и ме пита: Вярваш ли в господ?

Въпросът ме зачуди и не знаех какво да отговоря. Той ми помогна.

— Като вярваш и се молиш, прави го, но знай, че не на този Господ — попския, който е изрисван по иконите с брада и мустаци, а на друг Господ, който е съдбата, providението.

Тези думи ми направиха потресаващо впечатление, избягах и го мразех в момента, той се смя дълго с мене, а аз го ненавиждах, като еретик, безбожник, със съзри на очи.

Друг път, вече 16 г. запита ме нещо за любовта, от която тогава нищо не разбирах, и ме бе дори срам да го слушам. В нашата къща думата „любов“ значеше разврат, и аз се ужасих тогава и избягах, а той се заля от смях. След това дълго не ходих у тях, защото не беше срам.

СПОМЕН ЗА ПОЕТА

*Еленка Николаева**

Аз живях при леля си Тодорка две години. При нея завърших гимназия, защото родителите ми живееха в Кюстендил. Това беше в 1906 и 1907 година. Нейният мъж се беше поминал. Къщата му беше в същия двор на малката къща на дядо Славейков, в която жи-

* По мъж Коста Атанасова, племенница на снахата на Пенчо Славейков, Тодорка Иванка Славейкова, от Болград.

вееше Пенчо Славейков, на площад Славейков. Нашите прозорци гледаха в Пенчовите прозорци. Тук, при леля си, го видях за пръв път. Висок, красив, черноок човек с бастун. Правеше ми силно впечатление, още повече, че той мъчно се движеше и бавно, бавно говореше. Идваше много често, обикновено след обед на кафе, а в неделя към 10 часа сутрин. От далеч чувах тоятата му по калдаръма, когато идваше при леля. Слизаше долу в столовата и разговаряха с леля ми. Щом влезеше, аз скачах готова да му подам това онова, с нещо да му услужа. Леля ми ми правеше забележка, че това го стеснявало — да не стот така на щрек и да не показвам, че забелязвам недъга му, защото това го притеснявало.

Веднъж доде и разправи на леля ми:

— Тодорке, никога не съм изпитвал такава мъка, каквато днес. Като слизах от Библиотеката на тротоара, хързулна ми се кракът и паднах като труп. Безпомощен чаках да мине някой да ме вдигне. Колко време съм лежал, не знам, но тогава почувствувах своята нищета. Мина едно малко, слабичко момиче, което се помъчи да ме вдигне. Тъй много се напъваше, горкото, че ми дожаля и аз го помолих да ме остави. Ще мине някой по-силен и той ще ми помогне.

— Не, господин Славейков, аз ще Ви вдигна, каза то.

Като чух името си, стана ми дважд по-мъчно. Това слабо дете напъва всички сили да ме вдигне, мен. . .

Друг път ме завари, че чета откъслек от Мицъри и ме попита какво чета.

— Чакай, каза и стана, качи се чак на тавана, гдето имаше много книги, донесе на английски Мицъри и почна да ми чете от английската книга направо на български, за да съм имала представа за цялото съчинение. Леля ми се много кара защо съм го накарала да се качва чак на тавана.

— Ама той сам поиска да ми прочете, за да имам представа за цялото!

С племенницата му Славка понякога късахме от цветята в градината. Баба Славейковица не ни даваше и се караше. Пенчо и Рачо ѝ казваха:

— Мамо, остави децата да берат цветята ти. Какъв спомен ще им оставиш?

Баба Славейковица беше пълна жена, умна и много работлива. Тя все седеше на прозореца с очила и все плетеше. Малко приказваше. Беше строга, не обичаше гюрултия.

Веднъж Пенчо Славейков ни видя, когато се канехме да откъснем цвете или плод — не помня.

— Стражарът е на прозореца, ни каза. . .

Тогава няхаха електричество и се осветляваха със сперманцетови свещи.

Веднъж, като идвал у дома, срещнал пощальона, който му дал една картичка, която беше в ръцете му, когато влезе. Леля го попита от къде е. Той я показа. Имаше само подпис на нея. Беше от г-жа Белчева.

— Много бедна, Пенчо, само подпис.

— Напротив, много съдържателна, каза той. Картичката представляваше една голяма теменуга. Тя сама говори.

По характер той беше много симпатичен и сърдечен човек.

Старата им къща беше скромна, по стар български тип. Неговото легло беше миндер, корав, а не с пружина, защото инък не би могъл да става. Калдаръма беше осеян с разноцветни калдаръмчета; в градината имаше цветя, особено рози, овощни дървета и една голяма и хубава череша.

Леля Донка беше разкошна жена. Изрядна домакиня. Трепереше над всички. На всички искаше да угоди.

— Днес ще готвя по Рачовия вкус; или — днес ще направя едно ядене, дето го обича Пенчо, мама дил не го обича, но нищо. Когато ви се кара, вий не ѝ обръщайте внимание. . .

Една нощ Пенчо Славейков се върнал в къщи с един гостенин англичанин или американец. Той пейл високо и събудил леля ми. На другата сутрин тя му каза:

— Що за гостенин имаше нощес?

— Той е редактор на най-големия английски вестник, отговори Пенчо Славейков.

— Все ми е едно. Но не мога да му простя, че ме събуди по сред нощ.

— Те са хора на свободата. . .

Постоянни гости у тях бяха госпожа Каравелова и дъщерите ѝ, д-р Кръстев, П. Ю. Тодоров и др. И много чужденци го търсеха.

Когато се върна леля ми от Швейцария, поканиха ни на вечеря у Славейкови. Имаше чер хайвер и пирог. Когато ми поднесоха от черния хайвер, леля ми каза:

— Тя не яде хайвер.

— Но от този ям, казах аз.

Пенчо Славейков забележи:

— Тя може да не ги различава на цвят, но по вкус ще ги разбере.

Не даваше никому да направят забележка. Все ще защити този, на когото се карат. Обичаше много да се шегува.

Мисля, че баба Славейковица ми е разправяла, че като дете още Пенчо Славейков заспал на леда. Търсели го много и когато го намерили заспал на пързалката, още тогава бил вдървен.

СПОМЕН ЗА МОЯ БРАТОВЧЕД

*Марийка Хършева**

Нейната сестра, Точка, е била у нашите да помага в домакинството. Те я взели от Търново и я завели със себе си в Пловдив. Братът на дядо Славейков, Панайот, бил беден човек, и дядо Славейков искал да помогне на децата му да се изучат. Най-дълго стояла у тях Точка. Баба ми я третирила като слугиня и постоянно мърморела на дядо ми, за дете бил прибрал братовите си деца. По едно време трима — Точка, Марийка и Рачо били у тях. Баба ми не ги искала.

Точка разправяла на сестра си, че през един много студен зимен ден (в Пловдив), Пенчо излязъл сутринта и цял ден не се завърнал дома. Брат му Иван му бил казал, че денят е много студен, да не излиза. Той отишел на Марица с кьнки и чак вечерта си дошел. През нощта станал и паднал. От тогава се почнала болестта му. „Аз си го спомням, бех 6 годишно дете, как го влачеха сестра ми и слугинята през двора, той облегнат на рамената им, парализиран. Това ще да е било в 1884 г., като разправяше, по-късно колко са го лекували.

— Та гориха ли ме, та бесиха ли ме, че какво ли не ме правиха!

Та парализиран седеше той в джамлъка на старата къща. Аз дете на 6 години. Даде ми една чепка грозде. „Да те не вижда мама!“ Ето, че се зададе баба Славейковица. Аз турих ръката си зад гърба и тя щом наближи, изпуснах гроздето в тревата“. Разправял ѝ една случка, някъде на запад:

— Бях една вечер с много приятна и весела компания, в която имаше хубави дами в един ресторант. Увлечен в разговор, аз излязох с тях и си забравих бастуна. Направил съм 50 крачки и като се сетих, че съм без бастун, спрях се и се изплаших. Не можех вече никак да мръдна. Заставах така и чаках да мине файтон. Върнах се в ресторанта, взех си бастуна и си поех пътя към дома. Разправил ѝ и друга една случка: Как един дъждовен ден вървял по ул. „6 септември“. Било мокро и хлъзгаво. Той се подхлъзнал и паднал. Не можел да стане. Минавали хора и го отминавали с насмешка. Мислели го, че е пиян.

* Първа братовчедка на Пенчо, дъщеря на чичо му Панайот, брат на дядо Славейков